

La vil·la romana del Mas de Gomandí: Apèndix toponímic

Jaume Massó

Després d'haver lliurat l'original del nostre article *Velles trobades a la vil·la romana del Mas de Gomandí* (1), hem compilat noves dades referides als noms de lloc de la zona on es troba aquest important jaciment arqueològic, les quals tot seguit oferim.

Pel que fa al topònim del mas, encara no localitzat exactament, que va donar el seu nom a la totalitat de la partida de terra, *Gomandí* (2), creiem que és interessant el treure a col·lació la seva probable relació amb l'antropònim *Gamundí* o *Gamundi*. El professor Joan Veny, en un article sobre aquest cognom publicat en el segon dels volums d'homenatge a Ramon Aramon i Serra (3), després d'analitzar atentament les possibles explicacions o hipòtesis populars (4) i germànica (5), proposa cercar la seva etimologia en el cognom àrab *Gammudí* procedent originàriament de la zona de Síria, Egipte i Tunísia, i estès durant la dominació àrab medieval a les comarques del Matarranya i dels Ports de Morella (és a dir, en els límits amb les zones més meridionals de Catalunya) i a les Illes (Eivissa i, sobretot, Mallorca). Modernament, i fins a l'actualitat, els portadors d'aquest cognom, ja normalitzat com a *Gamundí* o *Gamundi* segons les zones, passarien a residir a indrets més septentrionals, del Principat, com succeeix a Tortosa, Reus, Tarragona, Barcelona o Celrà (6).

No sembla forçat suposar que *Gamundí* esdevindria, per metatesi, *Gumandí* o *Gomandí*. A Sòller, *Can Gumandí* i *Na Gumandina* són re-noms derivats d'una finca que havia estat antigament propietat de la família dels *Gamundí* (7). En documentació de principis del segle XVII, ja vam veure que hom escrivia "partida del Mas del *Gamundi*" i "partida de *gaman-*

dy" (8), grafies que indiquen clarament l'antropònim original, el qual en el transcurs dels anys esdevingué "*Gomendí*" (1714), "*Gumandí*" (1873) i el "*Gomandí*" recollit per Eugeni Perea (9), documentat ja a mitjan segle XVII (10).

Aquesta proposta d'un ètim àrab per aquest antropònim esdevingué topònim, malgrat ésser la millor documentada i la més ben elaborada, no és, certament, l'única. Deixant de banda les teories sense base científica (o, com diu Veny, "populars"), com les que fan aquest cognom d'origen italià o basc, i sense detenir-nos en comentar la primitiva hipòtesi germànica, que fa derivar *Gamundí* de *Wach-mund* (11), hi ha una recent proposta apuntada pel professor Enric Moreu-Rey, el qual ha fet notar l'existència del cognom francès *Gamond*, que Dauzat fa derivar del també germànic *Wam-mund*, del qual derivaria *Gamondí*, com a hipocorístic o derivat de filiació (12).

Tanmateix, hi ha algunes qüestions poc aclarides que impedeixen negar tota possibilitat a les hipòtesis germàniques enfront l'aràbiga, com l'existència, assenyalada i comentada com a objecció no insuperable pel mateix Veny, d'un tal "*G. Gamundí*" beneficiat al *Repartiment de València* de 1272, i d'un altre "*Gamundí*" (en aquest cas com a prenom o nom propi) documentat com a signat de testimoni a Barcelona l'any 1212 (13).

Per altra banda, i concretant-nos en el jaciment arqueològic, durant el "IXè. Col·loqui d'Onomàstica" celebrat els dies 13 i 14 del propassat mes d'abril a Tarragona, el senyor Albert Manent va tenir l'amabilitat d'assenyalar-nos que en aquest sector del terme aleixarenç hi ha un topònim que té per a nosaltres

molta significació: *el Ranvilar* (14), interpretat sense esforç com "ran-del vilar", és a dir, tocant al Vilar, vora el Vilar. Aquest topònim es localitza prop del mas del Pàmies, una mica més amunt, doncs, de l'indret ocupat per les ruïnes de la vil·la romana de la qual parlem. És ben probable, al nostre entendre, que hagués existit un topònim ja desaparegut (i fins avui encara no documentat), *el Vilar*, referit concretament al nostre jaciment arqueològic. Aquest nom de lloc és corrent trobar-lo indicant sectors amb restes arquitectòniques antigues visibles (de vegades ben vists) o fàcilment constatades per l'acció dels conreus

del repoblador del segle XII, el qual és qui dóna nom als nous llocs colonitzats.

* * *

Finalment, voldríem corregir algunes errades d'impressió que van sortir en el text de l'article que esmentàrem al començament, i que podrien portar a la confusió als lectors. Així, l'arxiver reusenc descobridor del jaciment és *Puig* i *Alguer* i no *Roig* i *Alguer*; el mas és de *Coll* i no de *Soll*; s'hi recolliren *tègules* i no *règules*; l'àmfora de la figura fou reconstruïda el 1915 i no el 1983; i, per acabar, ens referíem a l'*opus spicatum* d'un *IMPLUVIUM* i no d'un *PLUVIUM*.

NOTES:

- (1) "Lo Floc" núm. 56, maig, pàgines 14-19.
- (2) Un lapsus en el títol del nostre article va convertir la forma oxítona *Gomandi* que havíem escrit a l'original, en la variant paroxítona *Gomandi* (és a dir, sense accent). De totes maneres, és difícil saber si, en un principi, el nom era Gomandí o Gomandi, ja que en els documents antics, lògicament, no s'assenyalaven els accents.
- (3) Joan VENY, *El cognom Gamundi/Gamundi, germanisme o arabisme?* in "Estudis Universitaris Catalans" vol. XXIV (1980), pàgs. 583-95.
- (4) J. VENY, *op. cit.*, pàgs. 583-84. Veny no va dubtar en recórrer directament a les enquestes telefòniques personals, parlant amb persones que portaven aquest cognom en una de les seves dues variants, les quals li permeteren realitzar un mapa indicatiu de la localització i del moviment migratori dels Gamundi/Gamundi. Val a dir, però, que no consultà els Gamundí (o Gamundi?) de Reus (dos) i Tarragona (un), i que són, a part dels de Tortosa (tres), (i enregistrats a la guia telefònica) els més propers geogràficament al sector que ens ocupa.
- (5) J. VENY, *op. cit.*, pàgs. 584-92, analitza minuciosament i acaba per rebutjar aquesta hipòtesi. Vegeu nota 11.
- (6) J. VENY, *op. cit.*, pàgs. 592-94 i mapa pàg. 591. Vegeu nota 4.
- (7) J. VENY, *op. cit.*, pàg. 590, esmenta una informació de Miquel Arbona i la *Guia de Sóller* de Mn. Josep Rullan (1898).
- (8) Llibres d'estimes de la Casa de la Vila de l'Aleixar (o d'Aleixar) de l'any 1623, esmentats per Albert Manent, *Toponímia de l'Aleixar i del seu terme* (1962), pàg. 32, núm. 181.
- (9) E. PEREA, *Toponímia del terme i de la vila de Riudoms* (1979), pàg. 17, núm. 29. Vegeu nota 2 del nostre *Velles troballes...*, cit.
- (10) Albert MANENT, *op. cit.*, esmenta "un tros al mas den Gomandi" citat a un document de 1656.
- (11) Hipòtesi expressada per F. de B. MOLL, *D.C.V.B.* (1954), i al seu *Els Llinatges Catalans...* (1959), pàg. 152. Wachmund vindria a significar "defensa vigilant" (?).
- (12) Vegeu "Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica" núm. IV (1981), pàgs. 41-42, esmentant el *dictionnaire étymologique des Noms de Personne* de DAUZAT.
- (13) J. VENY, *op. cit.*, pàg. 594; (MOREU-REY), *Gamundi/Gamundi* in "Butlletí Interior de la Societat d'Onomàstica" núm. XII (1983), pàg. 52.
- (14) A MANENT, *op. cit.*, topònim núm. 356. Vegeu també J. MASSO, *Toponímia i Arqueologia. Addenda et corrigenda*, in "Butlletí Informatiu de la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus" núm. 38 (maig 1984), pàg. 2.